

teram disp. 28. q. 7. breuiter, & erudite contra Galei. de hoc dil. sententiam iuxta doctrinam Scoti quol. 18.

Secunda Conclusio.

Secundo dicendum est, aliquas circumstantias augere bonitatem, vel malitiam actus tantum intra eandem speciem; pro quo notandum est, circumstantias esse duplicis generis, alie dicuntur formales, & alie obiectiue; formales sunt que se tenent ex parte actus, ut sunt intentio, & remissio actus, maior, vel minor libertas, facilitas, & difficultas in operando, duratio, &c. obiectiue vero dicuntur, que se tenent ex parte obiecti, ut maior, vel minor, circumstantia loci, temporis, persone, &c. itaque circumstantie prioris generis bonitatem, vel malitiam augent intra eandem speciem, quia non afferunt actui motum virtutis specie diuersum, ut patet in hoc actu interiori, volo colere Deum, qui est actus bonus ex obiecto pertinet ad speciem Religionis, cui si accedat fieri melior in eadem specie virtutis, hoc idem constat etiam in circumstantiis obiectiuis, ut si quis velit dare centum aureos elemosinam, ceteris paribus plus mereatur, quam qui vult dare decem, quia nimirum circumstantia obiectiua non affert motum virtutis specie diuersum a motivo principali, obiecti; Hoc tamen interdum interdum circumstantias formales, & obiectiuis, quod ista non semper augent bonitatem, vel malitiam intra eandem speciem, sed tunc tantum, quando spectant ad idem obiectum virtutis, vel virtutis, ut maior, vel minor quantitas in actu furti, vel elemosinam; circumstantie vero formales semper augent bonitatem, vel malitiam intra eandem speciem, quia sunt quedam moralitates ejusdem bonitatis, vel malitiae, ita enim se habet augmentum bonitatis, & malitiae actus ad bonitatem, & malitiam eandem actus, sicut circumstantia obiecti virtutis, vel virtutis ad obiectum ejusdem virtutis aut virtutis.

Quoniam est aliqua difficultas in explicando, quale sit augmentum hoc bonitatis, vel malitiae ex circumstantiis, an scilicet sit per modum intentionis, vel potius extensionis; circa quod sunt varii modi dicendi; stante tamen Scoti doctrina quol. 18. quod bonitas moralis in actibus humanis non fit unitate simpliciter, ac indivisibilitate, sed unitate ordinis, consistens nimirum ex pluribus partialibus bonitatibus quemadmodum pulchritudo componitur ex proportionibus membrorum, & accidentium, iuuatur ex proportionibus humorum tantum, inquam) hac doctrina, prestat dicere tale augmentum fieri per extensionem actus interioris, sicut enim superius dictum est, actum participare bonitatem ex obiecto propter remissionem, & habitudinem ad ipsam, sic pariter in proposito dicendum est participare hanc bonitatem ex circumstantiis propter similitudinem, & habitudinem ad ipsas, & ad eandem bonitatem obiectiue sumptam, quo enim voluntas vult ipsa obiecta honesta, etiam si attingatur per modum adiuturum ad unum primum, & principale, eo melior est. Dices, ex hoc maiori extensio augmento bonitatis, vel malitiae in actu ex circumstantiis, deducit quoque malus augmentum, intentionis, tanto enim maior, & intensior est bonitas actus interioris, quanto est maior bonitas obiectiua, quam in uno; ergo actus in plura obiecta tendens intensiue etiam melior est, quam tendens tantum in unum.

Respondendo negando sequela; ad probationem nego maiorem, & minorem: maiorem quidem quia intentio bonitatis non sumitur ex obiecto, sed ex intentione entitatis ipsius actus, quod enim entitas actus habet plures gradus, eo intensior est, intensio autem entitatis pendet ex conatu operantis, & non ex obiecto, unde licet valeat hanc consequentia actus vertatur circa praesentia obiectum, ergo in sua specie melior est, tamen deducere non valet, ergo est intensior, quia fieri potest, ut actus circa obiectum interioris ordinis, v.g. temperantiae interius sit fieri melior, quam actus charitatis, quia fieri potest, ut habeat plures gradus intensiouis in sua entitate, si nimirum actus temperantiae maiori elicitur conatu, quam actus charitatis, est etiam talis minor, quia in pluribus obiectis est maior bonitas extensio, quam in uno, non vero intensio, quia in uno solo potest esse bonitas essentialiter perfectior, quam fit in illis pluribus, si illud unum esse obiectum superioris ordinis, ut Beccanus aduertit qu. 4.

Sed urget adhuc maior difficultas, quia potest aliquis actus attingere infinitam quantitatem obiecti, ut potest si quis habeat complacentiam (efficacem enim affectum habere non potest) erogandi pauperibus infinitam pecuniam; in hoc enim actu videtur esse bonitas, vel malitia infinita, & in infinitum excedens omnem aliam in tali specie, circa finitum obiectum, ut argumento communis calculatorio deduci potest, similiis quoque difficultas fieri solet de circumstantia durationis actus, quo

enim quis diutius in actu bono perseverat, actus est melior, & meritorium augetur; & quo diutius continuat eam, peior fit actus, & peccatum aggravatur, at in spatio divisibili temporis sunt infinitae partes ex 6. Phys. ergo videtur fieri augmentum in infinitum. Respondendo communis est, & quidem valde conformis Scoti doctrinae alibi non semel tradita, in simili materia, negando consequentiam; quia ad hoc, quod obiectum infinitum infinitam perfectiorem tribuat actui in ipsum tendenti, opus est, quod tendat in illud modo infinitum, & in finitum modo, licet tribuat maiorem in terra quadam proportionem, quam faciat obiecta inferioris ordinis, non tamen sibi simpliciter aequalem; ut manifestum est de visione beata, & de actibus fidei, spei, & charitatis, qui licet circa obiectum infinitum veniant: quia tamen illud attingunt finitum modo, finitum quoque ab eo de summo perfectionem, licet proportionem quadam maiorem, nec aliquid inter se potest esse vulgaris argumento calculatorio, ut dicitur in 1. d. 6. de Visione Beata q. 1. ar. 2. num. 13, quia ergo actus, quo quis dare vult pro elemosina infinitam pecuniam quantitatem, non tendit in ipsam, nisi finitum modo, nempe cum toto quodam, & limitato affectu, ideo non nisi quodam finitum sumi ab eo bonitatem tali affectu proportionatam, licet in certa quadam proportione maiorem, quam si solus elemosinam dare velle aliquam finitam pecuniam quantitatem.

Ad aliud ex circumstantia durationis actus deducitur, facile etiam deesturque doctrina iam tradita in Physica de compositione continui, quoniam in tempore sunt infinitae partes proportionales, ac instantia illas continuantur, infinitae (inquam) sineategorematice: quia tamen omnes non nisi finitam durationem constituent, ideo actui per se dicitur finitam tantum bonitatem conferre posse, sicut eadem ratione calculatio per horam durat, licet in ea sit infinitae partes, & instantia in quodam singulari aliquid caloris producat, non tamen infinitum productum calorem, quia omnes illae partes, & instantia durationem finitam constituent, quia calculatio durat, & nec valet replica, quod eadem instantia, & parti proportionali debet in actu aliquid perfectionis correspondere. Quoniam instantibus duracionis correspondet solum indivisibilia intentionis actus, & partibus proportionalibus temporis, cum sit indeterminata, & confusa, non correspondet, patet ex parte actus, nisi quod indeterminatum, & confusum, & demique cum partibus aliquotae temporis sit certa, & determinata quantitas, aliquid etiam, & determinatum correspondet ex parte actus; Ex quo patet ex circumstantia durationis minutione, sequi in actu infinitum intentionis augmentum: quod eo vel maxime in praesenti dicendum est, quia cum meritorium sit quid morale, non sumitur physice, & arithmetice ex singulari instantibus, & partibus proportionalibus temporis, sed secundum similitudinem moralem in comparatione ad aliquem temporis tractum certas, & determinatas partes continentem, & hoc est communis omnium responsio Salmar. Moretini. Curiel. Martinez. Lezana. Palqualig. Morand. & aliorum passim: de qua difficultate rursus dicam disp. 7. m. 373.

Verum quod in istis adhuc ex aduerso, quod minima duratio, remissio actus, matetia parvitas, & confusio alie circumstantiae actum humanum efficiunt in genere motus, nec tamen illam circumstantiam efficiunt, vel malitiam, sed potius inuariant, quare dicuntur circumstantie diminuentes, ergo huiusmodi circumstantie non semper conferunt bonitatem vel malitiam.

Respondendo negando assumptum quod secundam partem; non enim huiusmodi circumstantie dicuntur diminuentes, quia nullam tribuunt moralitatem, sed quia non ita eam augent, sicut augere potest ex similibus circumstantiis; duratio enim quantumvis minima semper addit aliquid supra moralitatem ex obiecto delumptam, quia dum eas continuatur, habet eandem difficultatem, quam non habet dum primo neque sic de aliis dicendum est, si valet proportio, ubi tamen eadem verendum has circumstantias tunc tantum habere rationem circumstantiae, quando salva specie actus addunt aliquid moralitatis supra illam ex obiecto delumptam, sive malitiam, five parum: nam si materia v.g. furti ita diuisiatur, ut non maneat quantitas sufficiens ad speciem furti, iam e.p. actus non erit circumstantia furti, quia circumstantia supponit temper, materiam ad speciem actus requiritur, sic eam quia dari nequit actus sine illo omnino intentionis gradus, gradus ille minimus, qui necessarius requiritur ad eum individualiter constituendum sub tali specie, non erit eius circumstantia, sed potius ad substantiam actus pertinere videtur esse, circumstantia namque ut diximus, est accidens actus humani, quod adesse, & abesse potest salva specie, ac individuali bonitate, vel malitia actus, & sic patet de circumstantia durationis est dicendum, quia nullus dari potest actus in individuo sine ulla omnino duratione talis instantanea, extendendo nomen durationis etiam ad instantia. Ratio huius est, quia ut bene notat Phequet. contr. 16. contra Valchiam, bonitas, vel malitia ex circumstantiis non tantum

tantum eccidit moralitati specificae actus, sed etiam individuali quia circumstantiae accidit actui etiam in esse individuali considerato, siquidem actus humanis intra limites proprii generis, & speciei habet principium formale individuationis a circumstantiis distinctum, & amecedentem ad eas ad eius substantiam pertinens; unde quod dicitur solet actum humanum a circumstantiis individualibus intelligendum est a posteriori, quantum ex illis tanquam ex accidentibus propriis eius individuali cognoscitur, & ideo licet ab hoc singulari verbi gratia furto aliquam durationis, vel intensiouis, aut quantitas relatiue praesentandam, manebit eadem individuali substantia furti intra limites propriae speciei, quoniam nullus actus humanus in individuo consideratus necessario petit tantam intensiouis, vel durationem, talem locum, vel tempus; sed solum indefinitae, & vagae requiruntur ut talis actus existat, atque ideo tanta intensio, vel duratio, talis locus, vel tempus illi omnino accident.

Tertia Conclusio.

Tertio dicendum est, aliquas etiam circumstantias addere bonitatem, vel malitiam specie distinctam a bonitate, vel malitia ex obiecto delumpta ita Scot. 4. dist. 17. q. 1. N. Et quidem quoad malitiam patet ex Concl. 1. d. 10. c. obligante ad confidendum circumstantias speciem mutantes, & patet exemplo homicidii Clerici, actio enim talis est obiecto est in specie iniustitia, sed conditio persona addita constituit eam in nova specie, scilicet, sacrilegii supra speciem iniustitiae, quam actus adhuc retinet ex obiecto; ex quo idem probatur apart de bonitate, quia si aliquid addunt malitiam specie distinctam a malitia obiecti, ergo aliquid possunt, addere bonitatem specie distinctam, cum sit par ratio; tum quia bonitas, seu honestas circumstantie potest pertinere ad distinctam virtutem; ut si quis velit dare elemosinam loco Sacro, vel pauperi Sacerdoti, nam illa conditio loci, vel personae pertinet ad virtutem Religionis, quae est distincta a virtute misericordiae, sicut in homicidio Sacerdotis dicitur bonum conditionem personae inducere malitiam sacrilegii distinctam a malitia homicidii: unde actus ille erit in duplici specie virtutis, nempe misericordiae: ex obiecto, & religionis; ex circumstantiis: sicut ille, quo quis vult occidere Sacerdotem, est in duplici specie virtutis, nempe iniustitiae, & sacrilegii. Nec valet disparitas adducta a Valquez disp. 51. c. 5. aliam esse rationem de bonitate, quia hoc debet movere voluntatem propter ipsam. Nam primo haec conclusio potest intelligi, si supponatur simul intelligi potestas utriusque virtutis; Tum quia verius est ad actum bonum iustificare, quod circumstantia honesta sit expressae cognita, & volita, etiam non propter ipsam, sine circumstantia in sciente ut constat ex dictis art. praeced.

Sed Dices, non potest aliquid esse in duplici specie; nequit enim Petrus esse homo, & equus simul; ergo nequit actus habere duas bonitates, vel malitias specie distinctas. Respondendo assumptum esse verum de pluribus speciebus essentialibus, non autem de pluribus accidentalibus; sicut ergo in esse naturae quod est in una specie essentiali, potest constitui deinde in pluribus accidentalibus per plura accidentia sibi aduenientia specie diuersa; ita in genere motus actus habens unum bonitatem, vel malitiam essentialem ex obiecto, potest suscipere alias accidentales ex circumstantiis aduenientibus, quae censentur eius accidentia in esse motus. Neque in hoc est ulla difficultas; Sed tota difficultas in hoc puncto consistit in discernendo, quae nam sit bonitas primaria, & essentialis, & quae nam secundaria, & accidentalis in actu, quo volo dare elemosinam pauperi Sacerdoti; & quae nam prima, & secundaria malitia in actu, quod volo Sacerdotem occidere; Et quidem quantum ad malitiam spectat res decisa manet ex regula generali iam tradita art. 3; ab initio n. 192. quod, scilicet malitia primaria in actu sumi debet ab eo, super quod immediate cadit iudicium dummodò illud obiectum sit de se malum, & non indifferens: secundaria vero ab eo quod est secundaria, & concomitante volitum five expresse, five interpretatiue: quare in exemplo posito actus volendi homicidium Sacerdotis primam, & essentialem malitiam speciem sumit ab homicidio, secundam vero, & accidentalem ex sacrilegio, & sic de aliis; non ratio fuit ibi assignata, quia malum, ut specietur actum, & oportet quod sit propter se volitum, ut dicitur solet de bono; sed sufficit, quod terminet aliquo modo actum volendi, five explicitum, five implicitum, five propter se, five propter alium, nam malum confugit ex quocumque defectu; quare si immediate terminat actum, & primario dat primam, & essentialem malitiam; si secundario, & concomitante dat secundariam, & accidentalem; Ex quo sequitur circumstantiam malam mali obiecti nunquam tribuere actui super illam immediate cadenti speciem primam malitiae, nec unquam essentialiter mutare malitiam ex tali obiecto delumptam, sed illi tantum novam malitiam accidentalem.

Quo autem ad bonitatem, si teneatur communis opinio, quod bonitas obiecti, ut refundatur in actum, debeat esse propter se volita; bonitas primaria, & essentialis in actu sumitur ex principali motivo, secundaria vero ex minus principali; dum igitur pauperi Sacerdoti facit elemosinam, si magis moueris ex virtute misericordiae, quam Religionis, actus erit principaliter, & primario in specie misericordiae; adesse tamen in specie religionis; si vero e contra, principaliter erit in specie religionis, & secundario in specie misericordiae; si autem ab una tantum virtute moueris, actus erit tantum in specie illius virtutis, & tunc illi conditio personae, quod scilicet sit pauper, vel religiosus, aut Sacerdos, a qua non moueris, amittit rationem circumstantiae formalis, ac solum materialiter se habet ad actum; alia vero, a qua moueris totaliter, transit in rationem obiecti primarii, & principalis, sicut etiam transit, quando, est non totaliter moueat magis tamen principaliter mouet; quando autem minus principaliter mouet, tunc simpliciter, & absolute retinet partem circumstantiae rationem. Quoniam tamen art. praeced. n. 195. probabilis visum est ad bonitatem contrahendam sufficere, quod obiectum sit expresse, & directe volitum, five propter se, five propter alium dummodo non apponatur circumstantia mala; praestit dicitur, quod etiam si velim elemosinam dare pauperi, quia fieri Sacerdos, ita ut virtus religionis imperet actum misericordiae; quam ille utramque contrahit bonitatem tam religionis, quam misericordiae, alioquin actus unius virtutis imperari non potest, ut talis est, ex fine alterius, quod est falsum, quia actus omnium virtutum imperat charitatem, ut habet Scotus 4. dist. 14. q. 2. §. ad aliam conclusio: tum quia si tota bonitas esset ex fine, omnia media essent equalis bonitatis, & frustra eligeretur unum medium praeter alio, sequela patet, quia bonitas finis est eadem, ut arguebamus supra n. 197. quoniam vero in tali casu sentenda sit bonitas essentialis, & primaria, & penam secundaria; patet ibi dicendis art. seq. Diuerso autem modo concurrere solent plures bonitates, vel malitiae speciales ex circumstantiis delumpta in eundem actum; interdum enim ita concurrere possunt, ut una malitia aliam supponat, ut sine ea reperiri non possit, quo pacto se habent in adulterio malitia intemperantiae, & iniustitiae; haec enim necessaria supponit illam, quia nequit quis coire contra iustitiam, quin coitus sit contra temperantiam; interdum vero concurrunt inuicem in eodem actu nullo inter se ordine seruato, aut dependentia, ita ut quilibet sine alia existere possit ut si quis Missam celebret sine vestibus, & in loco prophano; Quando malitiae priori modo coguntur, quae aliam supponit, dicitur illius circumstantia, & non e contra, sicut exemplo alio iniustitia dicitur intemperantiae circumstantia, quando posteriori modo coniunguntur, mutuo dici possunt circumstantiae, quia cuiuslibet contingit cum alia coniungi.

Quarta Conclusio.

Quarto dicendum est, ut circumstantiae formales dent bonitatem, vel malitiam, opus non esse quod intendatur, neque quod praecognoscatur; quod probatur a posteriori, quia fieri qui elicit duos actus charitatis bonos operatur, quam qui unum tantum, quamuis, non cognoscat ipsos actus, ita qui liber elicit actum intentionem melius operatur, quam qui remissum, licet ipsam intentionem non cognoscat; quod idem dicendum de maiori duratione, ac etiam libertate actus boni: quilibet enim talis circumstantia est voluntaria, & volita, ut quod, sicut implet actus, licet non sit volita, ut quod, & hic voluntariis modis sufficit, ut in circumstantia bonitatem, vel malitiam in actum refundant: Ex quo etiam elicitur ratio ad priori, quia quemadmodum, ut actus ipse voluntaris sit voluntarius, non est necesse, quod praecognoscatur, neque alio actu distincto sit formaliter, & expresse volitus ita etiam ad hoc, ut circumstantia ex parte ejus se tenens sit voluntaria, sicut sufficit ad refundendam bonitatem, vel malitiam, non requiritur, quod praecognoscatur, neque alio actu distincto volita sit; Quia vero, quod ordinem dicit ad voluntatem, ut obiectum, esse non potest volitum, ut quod, & in recto nisi sit praecognitum ex Scoto 1. dist. 20. qn. un. ad ult. ita etiam circumstantia ex parte ejus se tenentis; quare ad bonitatem, & malitiam refundendam ex circumstantiis obiectiuis, oportet eas in se cognoscere, non tantum materialiter, sed etiam formaliter, hoc est sub ratione bonitatis, & malitiae; ratio est, quia cognitio est necessaria ad voluntarium, quod necessario ad bonum, & malum requiritur: unde si quis inuincibiliter ignoret hanc, quam cognoscit, esse alienam putans esse suam, non peccat, quod a fortiori de bonitate dicendum est, ita autem erit ad malitiam inchoata quedam cognitio, vel suspicio, cum qua potest esse ignorantia vincibilis, quae non excusat, ut dicitur in 1. 192. Quamuis autem, ut circumstantia obiectiue dent malitiam, debeat esse praefato modo praecognita; non tamen requiritur, ut sint per se vo-

se voluit, & intentæ, nec formaliter, nec materialiter; ad malum enim tam ex obiecto, quam ex circumstantiis satis est esse indirecte volitum, quia tenetur quicque ex virtutis ejuſlibet honestate abſtinere ab actu, quem scit habere deformitatem vitii oppositi, atque ideo circumstantia mala actum inficit, etiamſi non sit per se intenta, & expressè volita, dummodò sit cognita; unde ut furtum rei sacre sit sacrilegium, opus non est, quod quis furari delibet ex motivo, quod res est sacra; quinimò etiamſi ei displicat rem esse sacram, libentius eam ablaturus, si facta non esset, adhuc sacrilegium incurrit, quia talis displicentia cœnter inefficax.

216 Hic tamen advertendum est, quod licet generaliter sit verum, ut circumstantiæ obiectivæ dent speciem malitiæ, per se non requiri, quod intendatur; in aliquibus tamen venire per accidens, quod debeat esse per se volitæ, & intentæ saltem materialiter eo modo quo malum intendi potest ex dictis num. 132. pro cuius rei declaratione recolendum est ex Scoto 4. dist. 12. q. 1. P. circumstantiarum aggravantium peccatum quoddam esse generale, quæ, scilicet, in omni peccato includuntur, ut inobediencia, ingratitude, contemptus Dei, & similes; quoddam vero esse speciales, quæ scilicet, non in quolibet peccato includuntur, sed speciali prohibitione prohibentur omnino dispensata a prohibitione, quæ prohibet obiectum, cui per accidens adiunguntur, itaque doctrina tradita, non oportere circumstantias, ut det malitiam, quod sint per se volitæ, & intentæ, intelligitur de circumstantiis specialibus; nam qui occidit clericum, vel furatur rem sacram, vel habet copulam cum conjugata, esset sacrilegus, & adulter etiamſi nollet adesse has circumstantias; Circumstantiæ verò generales, ut triabant speciem malitiam actui debent esse per se volitæ, & intentæ saltem materialiter, alioquin speciem malitiam non tribunt distinctam ab ea, quæ est in furto v. g. in sua specie, & sic de aliis; & ratio est, inquit Doctor, quia generaliter involuntur in omni peccato, vel tanquam propria Passiones, vel tanquam gradus quidam generici; eo enim ipso quod quis considerat actum hunc esse peccatum, illumque committit, considerat implicite, & vult indirectè omnes præfatas circumstantias, quo fit non oportere eas distinctè in confessione exprimere: si tamen peccans eas per se intendat, ut si peccet ex motivo speciales contraheret malitias distinctè in confessione aperientes nempe inturia Dei, inobediencia, superbia, contempus divinitus legis, & sic de aliis: ita quoque Medina par. 2. qu. 72. art. ult. Coriel. q. 73. art. 8. dub. 5. Aversa q. 18. s. 8. & alii passim. Neque obſtat instantia Amici dist. 14. s. 11. de nocumento spirituali, quod est circumstantia generalis per se inclusa in quolibet peccato, ad quod committendum proximus inducitur, & tamen etiam expressè non intenditur specificat scandalum peccatum. Nam de circumstantia scandalali apud Theologos controversitiam habet, ut circumstantia specialis, vel generalis.

217 Sed quæres, cur ille clericum occidens, & videns huiusmodi homicidium esse contra legem communem contra legem gratitudinis, & contra legem promissæ, non contrahit speciem malitiam ingratitude, inobediencia, contemptus, & odii, nisi deliberatè intendat agere contra has leges ex contemptu, scilicet, beneficii accepti expressè volito, & ex contemptu præcepti, quæ præceptum, & ex intentione non parenti superiori, Resp. cum in superioribus jam dictum sit cum Scoto 4. dist. 17. qu. 1. N. circumstantiam non afferre speciem malitiam diversam ab ea; quam dat obiectum cui accidit, nisi specialis, ac diversa prohibitione sit vetita, diversamque dicat difformitatem ad rationem: cumque hanc speciem prohibitionem ac difformitatem non habeant iuste generales circumstantiæ, nisi quatenus sibi adiungi potest ab operante expressa intentio contemnendi beneficium acceptum, vel obviandi præcepto, quæ præceptum est hinc est, quod refundere nequeunt speciem malitiam nisi eorum inhonestas specialiter intendatur; quare si rem bene consideres, non requiritur affectus hic expressus contraveniendi legi, vel contemptus legis &c. per se, & proximè; ut circumstantiæ illæ generales speciem malitiam refundant in actum, sed potius ut materiale obiectum, & inchoatum ingratitude, & inobediencia compleatur, & constituantur in esse formali obiecti ingratitude, & inobediencia, atque idonei ad refundendam in actum malitiam vitiorum huiusmodi, nedum materiale, & inchoatam, qualis reperitur in quolibet peccato, sed etiam formalem, & specificam: quare per accidens tantum, & remotè requiritur affectus ille expressus, ut contrahatur malitia specialis inobediencia in actu, quia si haberi posset obiectum formale talium vitiorum abſque huiusmodi expresso affectu, sicut habetur in ceteris vitis contra virtutes speciales castitatis, religionis, temperantia &c. haberetur etiam specialis malitia abſque tali affectu expresso.

218 Denique quoad bonitatem pariter ex circumstantiis ob-

jectivis contrahendam aliqui putant satis esse, quod circumstantia sit virtualiter tantum volita, & interpretativè, ut v. g. cum quis videt ex sua prædicatione, aut lectione multos ad fidem convertendos esse, etiamſi expressè formaliter hæc opera faciat ex solo fine obediencie superiori prædicationem præcipientis, putant præfati Auctores talem prædicationem habituram bonitatem, & meritum charitatis ultra meritum obediencie: à Medina p. 2. q. 18. ar. 9. Salas tr. 7. dist. 2. s. 11. Haecque con- tr. 17. Alii verò ex adverbio docent, nedum satis non esse circumstantiam esse virtualiter, ac interpretativè tantum volitam, sed nec etiam sufficere quod sit quomodocumque per se, ac directè volita, sed debere esse volitam expressè ratione ipsius honestatis, tanquam formalis motus ad agendum, ita Vasquez Suarez, Amicus, Ovvedius, Aversa, & alii citati ar. 3. n. 193. unde dicitur, quod habens votum jejunandi, si jejunat tantum ob honestatem temperantia; hic actus non est religionis: si autem jejunet ob honestatem, & debitum adimplendi votum, tunc est actus religionis, & sic pariformiter dicuntur de actibus aliarum virtutum. Sed jam constat ex dictis ar. 3. ad bonitatem contrahendam non sufficere voluntarium virtuale duntaxat, & interpretativè: est enim volitio per imputationem sufficit ad contrahendam malitiam, non tamen satis est ad contrahendam bonitatem, quia plura requiruntur ad bonum, quam ad malum; Sex alia pariter dicebantur ibi con- 2. quod est ad actum moraliter bonum requiritur, quod obiecti honestas sit cognita, ut talis, ac expressè volita, & amata: non tamen semper opus est, quod sit volita proprie ipsam: non tamen semper opus est, quod sit volita proprie ipsam, sed id est, quod appetatur, tanquam obiectum formale modicum, sed sufficit, ut feratur in rem cognitam, ut talem, etiamſi non ametur propter se, tunc enim omnis bonitas in actu est ex fine, & omnia materiae essent equalis bonitas, quod falsum esse ibi obediens n. 197. & paulo supra n. 214. unde media via tenenda est inter opinionis extremas relatas.

Hinc ad fundamentum primæ opinionis extremæ, concedo 219 quod fit Concionator cognoscat ex sua prædicatione multos esse convertendos, nisi etiam expressè, & directè velit talem animatum fructum, non habebit meritum charitatis; nego tamen debere talem bonitatem intendere per modum finis, & motivi formali ad operandum, sufficit enim, quod velit illam, tanquam medium ex honestate obediencie imperatum. Sic pariter ad fundamentum alterius extremæ opinionis dico, quod habens votum jejunandi, si tantum jejunat ob honestatem temperantia, & jejunium assumat, ut medium ex voto sibi debitum ad honestatem temperantia consequendam, actus ille non tantum erit temperantia, sed etiam religionis, nam adhuc est expressè volitum, ut habens talem honestatem, licet talis honestas non ametur, ut finis, & propter se ipsam, sed potius, ut medium ad finem alterius virtutis utilis, & laudabilius consequendum; Quod si è contra moveatur ad jejunandum ex honestate tantum religionis, & ex motivo adimplendi votum; tunc etiam actus erit in specie temperantia, quia tunc vult directè, ex expressè jejunare; ut medium à virtute religionis imperatum pro eius honestate consequenda. Dices aliquod debet esse discrimen inter voluntarium requisitum ad contrahendam bonitatem essentialem ex obiecto, & accidentialem ex circumstantiis; ergo si ad eam requiritur voluntarium directum & expressum, ad hanc sufficet indirectum, & interpretativum. Negatur consequentia, nam discrimen ad eas bonitates contrahendas requisitum salvatur per hoc, quod in obiectum tendit primariò, & in circumstantias secundariò. Dices rursus, circumstantiam personæ, quæ inter obiectivas recentior solet, bonitatem præfate actui, etiamſi nec cognita, nec volita sit directè, alioquin Sancti indignos, qui ex lumina humilitate reputant se habere minima gratiam, aut etiam se esse peccatores, non magis ceteris paribus bonis operibus mererentur, quam si re vera tales essent, quales se reputant; quod non est dicendum; Respondeo hæc ratione Coninch. dist. 3. m. 183. circumstantiam personæ revocat ad formalem, quia etiam non cognita, auget operis bonitatem intra eandem speciem, quod est satis probabile. Quod verò cognita, & intentata maiorem refundat bonitatem, non probat; quod se tenet ex parte obiecti; univèrsaliter enim quolibet circumstantia formalis maiorem dat bonitatem cognita, & volita, ut quod, quam cognita tantum, & volita, ut quo, sicut ipse actus.

Quarta Conclusio.

Quintò tandem dicendum, circumstantias interdum conferre posse primam, & essentialem bonitatis, vel malitiæ speciem, quo casu definiunt esse circumstantias, & totaliter tranſeunt in rationem obiecti, quod variis exemplis declaratur; nam si quis faciat elemosinam propter vanam gloriam, tunc actio illa, quæ ex obiecto bona esset, ex circumstantia finis redditur simpliciter, ac essentialiter mala, ac proinde non amplius retinet circumstantiæ rationem sed tranſit in rationem obiecti; idem contingit

219 inſit in actione de se indifferenti, dum fit ex bono, vel malo fine, ut si quis fludeat ob vanam gloriam, vel ob gloriam Dei; in his enim casibus finis extrinsecus confert actui primam omninò speciem bonitatis, vel malitiæ; ac proinde non habet rationem circumstantiæ, sed obiecti. Respondent aliqui finem extrinsecum in hoc casu retinere adhuc rationem circumstantiæ, quia quando malitia, vel bonitas ex tali fine, advenit actio- ni de se indifferenti, vel bonæ, jam reperit illam in genere moris, ergo tunc ea malitia, vel bonitas cadit velut accidens, supra moralitatem illam, quam antè actus habebat. Sed Contra, quia in his casibus non remanet moralitas antiqua, sed mutatur in aliam, nec enim manet actus indifferens, & multò minus bonus, prout antè erat, ut notat Vasquez dist. 53. cap. 2. ergo nova moralitas adveniens non est accidens prioris; unde audiendi non sunt Cajetan. quæst. 18. ar. 6. Serra artic. 6. & alii Thomistæ dicentes in his casibus remanere in actu bonitatem essentialem ex obiecto, quia ex solo fine malo actus est simpliciter, & totaliter malus; cum bonum fit ex integra causa, malum ex quocumque defectu; unde quando hoc etiam de malis indifferentibus concederetur, adhuc negari debet de bonitate.

221 Arriaga dist. 17. s. 3. contendit in hoc casu per malitiam ex fine actui de se indifferenti supervenientem, non destrui moralitatem indifferentiam, quæ antè supponebatur in actu, quod pluribus probare nititur; unde concludit primam malitiam posse à circumstantia, ut tali, in genere moris oriri, quatenus moralitas primam malitiam adducens potest esse secunda simpliciter in genere moris. Verum ita valde difficile capto videtur, quia illa actio verò, & proprie dicitur indifferens in genere moris, quæ nec bona, nec mala est ex ullo capite in tali genere; si ergo semel jam ex malis finis circumstantia facta est mala, non amplius remanere potest indifferens in tali genere; tum quia non minus in suo genere indifferencia malitiam excludit, quam bonitas; sed bonitas ita malitiam excludit, ut quædam actio est ex alio capite mala, absolute nequeat esse bona; ergo idem dicendum de indifferencia proportione servata. Sed an in aliquo sensu cum indifferencia ex obiecto deservata stare possit bonitas, vel malitia ex fine extrinsecus derivata plenus explicabitur infra quæst. 6. art. 1. m. 301. & 308. Efficiam probari posset circumstantiam, ut talem, conferre posse primam speciem, & essentialem in genere moris, & primam bonitatem posse à circumstantia, ut tali, in genere moris oriri, quando animus medio unitus virtutis ad consequendum finem alterius; ut in actu volens elemosinam ad redimenda peccata; tunc enim quod ille censetur esse primariò, & principaliter in specie penitentia, cum tamen ex suo obiecto, seu fine intrinsecus sit in specie misericordia.

222 Respondet obiectum, vel circumstantiam non conferre actui bonitatem suam; nisi propter se intentam; quare actum illum esse duntaxat in specie penitentia; & quæ motivo illius præcisè eligitur, tum quia bonitas, vel malitia operis pender præcipue, & præcisè ex intentione operantis; ergo cum possit operans actu intendere posteriorem bonitatem, non intenta priore posterior tantum circumstantia dabit speciem honestatis, vel malitiæ, atque adeo primam; non enim circumstantia tribuit necessariò moralitatem eo ordine, quo re ipsa illam continet, sed quo ab operante intenditur. Hæc tamen communis solutio non satisfact, ut enim constat ex dictis, falsum est in primis speciem malitiæ præferim locum ex intentione operantis; nam ad eam contrahendam sufficit voluntarium virtuale, & interpretativum, etiamſi explicite voluntatem haberet in contrarium, quatenus nemo alpicens ad malum operatur, nam talis volitio in oppositum tunc censetur inefficax; deinde ad contrahendam bonitatem jam dictum est, quod quamvis requiratur voluntarium directum, & expressum, non tamen opus esse, quod semper fit propter ipsum, hoc est ob ipsam honestatem, tanquam ex formali motivo operandi; ergo quando volo elemosinam ex motivo penitentia; cum volitio illius mediè honesti sit directæ, & expressæ, etiamſi non fit propter se, sed propter aliud; hoc sufficit ad contrahendam bonitatem misericordiam ex tali medio, atque ita actus ille duplicem habebit honestatem; quod si primaria est, quæ sumitur ex intentione operantis; jam prima, & essentialis bonitas talis actus oritur ex circumstantia finis extrinsecus, quatenus tali. Verum quia repugnat rationi circumstantiæ quatenus talis, primam, & essentialem conferre actui bonitatem; dicendum est in casu posito volitionem, & electionem elemosinæ ad redimenda peccata ex suo obiecto, & fine intrinsecus sumere primam, & essentialem bonitatem in specie misericordie, etiamſi talis finis non sit volitio propter ipsum, sed tanquam medium, vel finis sub fine, aliter verò bonitas ex fine extrinsecus proveniens, scilicet, penitentia est ex secundaria, & accidentaliter, ut magis constabit ex dictis art. seq.

223 Denique alio adhuc modo potest circumstantia tranſeundo in rationem obiecti conferre primam, & essentialem bonitatis, vel

malitiæ speciem; nimirum vel integrando unum obiectum totale, vel illud totaliter constituendo; & ratio huius est, quia quod respectu unius actus est circumstantia, respectu alterius potest esse obiectum aut totale, aut partiæ; sic circumstantia temporis, quæ regulariter in actibus solè esse circumstantia, respectus eius carnium in die Veneris pertinet ad essentiam, & constitutum peccati intemperantia; sic pariter quantitas domini ad actum libertatis; & certa quantitas, qualitasque cibi ad actum temperantia concurrunt, ut obiectum partiæ, ex quo integratur obiectum totale libertatis, & temperantia, quo tamen ad actum misericordie, quæ pro obiecto essentiali habet solam inopiæ pauperis sublevandi, concurrunt, ut puræ circumstantiæ. Scio Vasquez dist. 54. cap. 2. vel obiectum temperantia, quod constituitur ex quantitate cibi, & potus, tamenſi explicetur per multum, & parvum, quæ est circumstantia. Quid secundum Theologos, longè tamen differre ab hac circumstantia, quod ibi plurius declarare nititur dicens formaliter non multum comedere, ut sic, actum constituit in specie intemperantia, sed excessum termini à ratione præcepti, qui excessus deinde est capax circumstantiæ magni, & parvi excessus. Cæterum quicquid sit de hoc, certum est, quod si temperantia obiectum constituit ponatur ex certa quantitate cibi, & potus, tunc quantitas non habet rationem circumstantiæ, se obiecti; & hæc dicta sufficiunt de circumstantiis pro aliqui Tyronum instructione in materia de actibus humanis.

ARTICULUS QUINTUS.

Quomodo actus humani sint boni, vel mali ex fine, ubi plura examinantur difficultates.

Am supradictum est duplicem esse finem in actu voluntatis, 224 unum intrinsecum, & proximum, & dicitur finis operis, qui non differt ab obiecto, sic levatio miseræ pauperis dicitur finis elemosinæ, intrinsecus, quidem, quia ab intrinsecus convenit operi, & non ab extrinsecus; dicitur proximus, quia immediatè respicitur ab operatione, cum fit idem cum obiecto ejus, & dicitur finis operis, quia competit ex se natura rei, non ex extrinsecus operantis ordinatione; alterum verò extrinsecum, & remotum, quod dicitur finis operantis, & differt ab obiecto, & prima circumstantia appellatur à Scoto dist. 49. ut si quis det elemosinam ex fine penitentia, vel vanæ gloriæ, dicitur extrinsecus, quia non competit ex natura rei ipsi operi, merè enim accidit elemosinæ, quod ordinatur in finem penitentia, vel vanæ gloriæ; dicitur remotus, quia operatio proximè ex natura sua respicit proprium obiectum, quod est eius finis intrinsecus, remotè verò tantum finem, in quem dirigitur, vel refertur ab operante; dicitur tandem finis operantis, quia talis finis adiungitur operi extrinsecè ab ipso operante; Prior finis habet præferim locum in amore, & intentione finis; posterior in electione mediolorum, nam amor, & intentio versatur circa finem tanquam circa proprium, & immediatum obiectum; electio verò circa media, refertur tamen ad finem, ut ad aliquid extrinsecum; Nos igitur hic loquimur de fine extrinsecus, & consequenter de actu electionis, qui refertur ad talem finem, & querimus, quomodo electio mediolorum sumat bonitatem, vel malitiam ex fine; & quævis finis in hoc sensu inter circumstantias numeretur; quia tamen in actibus humanis præcipuus est modus operandi cum ordine mediolorum ad finem, & peculiarem habet difficultatem, & modum cavandam à reliquis circumstantiis diversam; ideo peculiaris de illo instituta fuit quæstio.

Et quidem in primis certum est apud omnes, quod quando 225 actus voluntatis ex obiecto indifferens est, & refertur ad finem bonum sub ratione boni honesti, tunc sumit ab eo bonitatem, seu honestatem moralem in aliqua specie virtutis: sicut quando refertur ad finem malum, vel turpem, sumit ab eo malitiam, vel turpitudinem in aliqua specie vitii, etenim sicut qui vult studere propter inane gloriam male facit: ita qui vult studere ad Dei gloriam, bene facit; nam studere per se indifferens est, & potest in bonum, vel malum finem ab operante referri; Certum etiam est, quando actus voluntatis ex obiecto bonus est, & simul refertur ab operante in bonum finem, itaut bonitas finis sit diversæ speciei à bonitate obiecti, tunc sumit novam speciem bonitatis ab eo, sicut etiam quando actus ex obiecto est malus, sumit novam malitiam à fine malo, ita Scoto 2. dist. 40. & quæst. 18. & D. Bonav. 2. dist. 40. ar. 1. & clarè deducitur ex dictis art. præced. cum enim ibi determinatum sit, actum ex circumstantiis quoque bonitatem, vel malitiam accipere, & cum inter circumstantias, finis primum obineat locum, consequens est, ut actus à fine suam accipiat bonitatem, vel malitiam; Dices, hinc sequi, quod si quis furatur ad dandum elemosinam, talis actus sit bonus ex illo fine honesto. Negatur consequentia; quando enim dicimus actum humanum sumere bonitatem ex bono

bono fine, non loquimur de fine bono in genere moris materia...

Prima Difficultas.

226 Prima itaque difficultas est, an accedente bonitate, vel malitia finis maneat simul prior bonitas, vel malitia, que est ex obiecto...

allatum virtutum imperari possunt à charitate vel à religione, vel obedientia.

Hic est discursus, quo videtur secunda opinio contra primam: qui licet veram continet doctrinam, & contra primam opinionem satis urgeat...

Quod verò neque rem sufficienter declarat, ita probo: quavis enim negari nequeat illum operandi modum à secunda sententia assertum esse frequentem in ordine humanorum actuum...

Respondent Adversarii idem electionem de meliori modo esse meliorem, non quia a medio accipiat ullam bonitatem, sed quia medium est utilis ad finem, ac magis idoneum pro eorum consecutione...

illum finem, nisi concomitanter, quatenus talis honestas utilis est ad consequendum charitatis finem. Sed contra, quia licet talis modus eligendi, & apprehendi unius virtutis ad finem alioris virtutis consequendum sit possibilis, ut dictum est...

231 Accedit, quod art. 3. probatum est electionem posse esse bonam eo ipso, quod res, que amatur sit honesta, & expressè cognoscatur, ut talis, etiam si motum non sit honestum, sed indifferens, ut ibi num. 203. explicatum est exemplo iustam mercatorum exercentis ad Lucrandum...

232 Verum, si posse eligi bonum medium propter finem iudicaverit, ita ut electio ad hoc bona dicatur, si non nec præjudicat his, que ibi diximus de bonitate obiectiva, & de modo quo appeti debet, ut refundatur in actum, & neque his, que modo dicimus de electione boni medi, etenim concedendo etiam cum communiori Theologorum non sufficere, ut electio dicatur bona, si quis bonum medium eligat propter finem indifferens...

233 Sed Vergebis; ergo velle martyrium propter Deum summè dilectum erit actus in duarum virtutum specie existens. Respondet Arriaga disp. 1. num. 29. hoc posse, ac debere concedi, non quidem eo sensu, ut actus ille duas habeat species atomas, sed unam tertiam in adequatè convenientem cum qua...

libet ex illis virtutibus scorum sumptis: pro quo advertit speciem atomam castitatis solius duo dicere scilicet, & amare bonum castitatis propter ipsum, & pretereà nullum aliud obiectum amare, & sic de aliis: unde fit, ut tertius alius actus, qui utrumque obiectum amaret, non sit adequatè in duabus speciebus virtutis; nam licet cum qualibet conveniat in positiva tendentia in obiectum castitatis v.g. & misericordiam: non tamen convenit cum qualibet in hoc, quod est esse pure castitatis & pure misericordie: quod illis erit essentialis: unde cum qualibet convenit inadæquatè à qualibet ex illis distinctam. Ceterum, licet in constitutione talis tertie speciei nulla sit repugnantia ut infra patebit, nulla tamen est necessitas in proposito fingendi hanc tertiam speciem; sed absolute dicendum est actum illum esse in duplici specie virtutis, licet enim nihil esse possit in duabus infimis speciebus secundum id, quod est esse substantiale; secundum accidentalia tamen esse potest in pluribus speciebus, ut patet de lacte albo, & dulci; & quia genus motus accidit substantie actionis, eadem actio potest esse in pluribus speciebus moralibus, ita tamen ut etiam inter ipsas species morales in suo genere, una semper sit veluti prima; & substantialis, cetera verò tanquam adventitiae illi accidant, ut notat Medina p. 3. q. 1. ar. 3. & quidem actus ille in proposito poterit dici esse in specie fortitudinis, & charitatis adeoque, quavis enim actus fortitudinis dicat positivam tendentiam in obiectum talis virtutis, fallam tamen est, quod sit esse essentialis negatio habitudinis accidentalitatis aliud obiectum, ex cuius motivo elici potest; sicut enim talis habitudo ad extrinsecum obiectum est accidentalitatis est, ita & eius negatio: sicut homini tam contrarius est conjunctio cum albedine, quam negatio talis inhærentie.

Secunda Difficultas.

Secunda difficultas est, an bonitas, vel malitia ex fine desumpta sit essentialis electioni, an potius desumpta ex medio. Aliqui generatim affirmant cum Valquez par. 2. disp. 31. cap. 2. & super ar. 3. q. 18. circa solutionem primi, primam, & essentialiorem speciem in genere moris cuiuscunque actus voluntatis esse illam, que sumitur ex fine operantis, & in actibus interioribus pro regula generali assignant, ut iam electio, quam intentio accipiant primariam malitiam, vel bonitatem ex fine: secundariam autem ex medio fundamentum Valquez est, quia electio non fertur in medium, tanquam in aliquod propter se volibile, sed tota ratio propter quam fertur est utilis, quam habet ad finem: ergo electio primario respicit medium, quatenus utilis est hanc autem ratione referor ad finem: ergo electio sit primario, directè, & per se habet respectu ad finem, ac pròinde ex fine habebit primariam bonitatem, vel malitiam. Cōstitutur, quia actus voluntatis sumit primam, & essentialiorem speciem ex primario motivo, sed tale est finis, ergo &c. Alii ex adverso cum Medina p. 2. q. 1. ar. 3. q. 18. ar. 4. universaliter tenent actus morales tam quoad bonitatem, quam quoad malitiam specificari intrinsecè, & essentialiter ex obiecto proximo, & immediato, à remoto autem etiam sit motum, extrinsecè solum, & accidentaliter, & ita cum electio habeat medium pro obiecto proximo, & immediato, finem verò pro remoto dicunt quod & si solus finis moveat, non tamen dat electioni speciem essentialiorem, sed tantum accidentalem; fundamentum est, quia commune est omnibus potentis, & actibus à proximo obiecto sumere essentiali specificam, non a remoto, ergo idè erit in actibus humanis. Contra quia illa censeri debet species essentialis, & primaria in actibus humanis, que nunquam manet semperque actum concomitantur: sed in actu electio sumitur propter amorem Dei electio essentialis species est intrinsecè & accidentalitatis verò est charitatis, quia accidit actu elemosine, quod fiat propter amorem Dei, vel alii finem, ergo semper ex obiecto proximo prima, & essentialis species actus humani sumi debet. Tertia tandem sententia distinguit: & inquit, quod quando finis est proximum, & orale motium, propter quod eligitur medium, tunc electio medi sumit primam, & essentialiorem speciem à fine, unde cum quis amat proximum non propter bonitatem, que in ipso est, sed solum propter Deum, ita ut totalis ratio amandi sit Deus, tunc actus amoris essentialiter perinet ad virtutem charitatis Theologicæ: Quando autem obiectum electionis est per se bonum, & proxime amatur propter suam bonitatem cum relatione ad alium finem extrinsecum habentem bonitatem formaliter distinctam; tunc species desumpta ex obiecto est essentialis illi actui, desumpta verò ex fine est accidentalitatis: ita Suarez disp. 6. sect. 2. & 3. Becanus cap. 4. quest. 3. Lezana tract. 2. disp. 8. quest. 8. Salmant. Montefin. Alvarez, & alii.

Quid fit dicendum ad hanc difficultatem quoad malitiam? constat ex dictis art. 3. ab initio num. 192. ubi ex generali ratione, quod ad malitiam refundendam in actu pauciora requiruntur.